

Stads- en plantageslaven

Curaçao kende stadsslaven en plantageslaven. Stadsslaven woonden en werkten in de stad als ambachtsman, huisbediende of sjouwer. Daarmee verdienden ze zelfstandig een inkomen. Een deel daarvan moesten ze wekelijks aan hun eigenaar betalen. Maar het kon ook zijn dat de eigenaar zijn slaven een (klein) salaris betaalde. Dankzij die verdiensten hadden stadsslaven geld om een huis te huren, of zichzelf of hun kinderen vrij te kopen.

Plantageslaven woonden en werkten op de plantages, vaak samen met 'vrije lieden' (zwarten en kleurlingen) die op of bij de plantage woonden. Rond 1800 telden de plantages ruim tweeduizend vrije lieden. Wanneer een eigenaar extra werkkrachten nodig had, huurde hij deze vrije lieden in.

De plantageslaven werkten harder dan de stadsslaven, vooral in de plant- en oogsttijd. Eerst bewerkten ze het land van hun eigenaar, daarna hun eigen kostgrondje, een lapje grond dat ze van de plantage-eigenaar kregen voor privégebruik. Het geld dat ze daarmee verdienden mochten ze houden, maar de eigenaren dwongen de slaven veelvuldig om tegen te hoge prijzen spullen bij hen te kopen. Plantageslaven hielden daardoor minder geld over dan stadsslaven, waardoor ze zich minder gemakkelijk konden vrijkopen.

FOTO SINAYA WOLFERT

werkten daar honderden slaven met een relatief kleine blanke gemeenschap. Uit angst voor opstanden werden de slaven daar veel meer onderdrukt dan op Curaçao.

"Plantages op Curaçao waren meer 'gemengde bedrijven' met een handjevol slaven", vervolgt ze. "Alleen op een enkele grote plantage woonden en werkten meer dan honderd slaven. Curaçao leefde van de handel. Hier vertegenwoordigde de slaaf zélf

'Eigenaars kwamen op voor hun slaaf, gaven grond cadeau'

een bepaalde waarde, waarmee je kon handelen. Wanneer de oogst genuevel of wanneer het slecht ging met de handel, verkocht de Curaçaoënaar een slaaf."

Ze benadrukt herhaaldelijk dat haar boek *Porto Marie* geen boek is over slavernij. "Ik wil met de verhalen een beeld geven van een maatschappij, die ingewikkelder is dan men denkt. Zo draait het eerste ver-

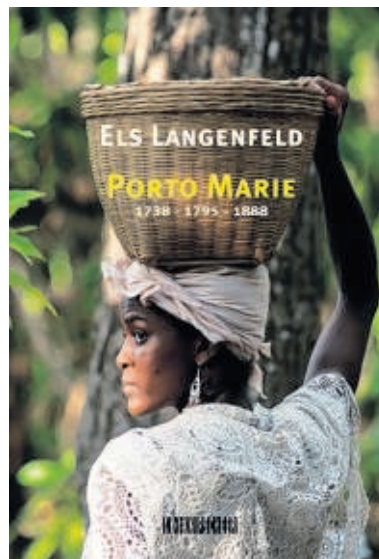
haal om een slaaf die per ongeluk op Curaçao is terechtgekomen, een buitenbeentje is in de slavengemeenschap en daarom niet wordt geaccepteerd. Hij komt van een andere streek, verstaat de taal niet, voelt zich eenzaam en wordt bespot. Hij is wel zwart en lotgenoot, maar dat betekent nog geen acceptatie. Er was weinig solidariteit."

Dat dagelijkse leven van de gewone Curaçaoënaar in voorbije eeuwen, daar gaat het Langenfeld om. "Ik ben geïnteresseerd in die groep die altijd is vergeten. Er is ontzettend veel bekend over de invloedrijke blanke families en de rijke joden van het eiland. Dat snap ik wel, over die rijke bovenlaag is het makkelijkst informatie te vinden; daarover werd geschreven. De rest is hondenwerk om uit te zoeken."

Inmiddels heeft ze van veel huizen in de stad de namen van de eigenaren gevonden, bijbehorende jaartallen en of ze het huis gekocht dan wel geërfd hebben. "Van grote huizen of landhuizen is het vaak nog wel bekend, maar ik heb ze ook van de kleinere huizen. En daar vind je de gewone man.

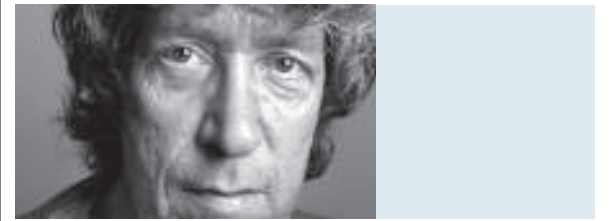
"Met *Porto Marie* probeer ik die gewone man – de middenklasse en de

slaven – een gezicht te geven. Ik wil er individuen van maken, met menselijke eigenschappen, en niet schrijven over 'de' slaven als groep; zonder gezicht."

Els Langenfeld: *Porto Marie 1738 – 1795 – 1888* is een uitgave van uitgeverij In de Knipscheer. ISBN 978-90-6265-816-9, 19,50 euro.

Rob Schouten

Broccoliaan

De gemiddelde Braziliaan kan met weinig toe. Een klein huisje met een kunstleren bank en een televisietoestel zijn voldoende. Met een brommer als extraatje. Terwijl het vanwege de ligging van zijn land het hele jaar door vroeg donker wordt, staat het klimaat hem toe 's avonds op zijn veranda te zitten en te zien hoe het om hem heen toegaat. Hij doet dat graag met anderen. Soms zie je ook wel Brazilianen, vrouwen en mannen, over de deur bij een ander naar een soap kijken. Ze maken de indruk tevreden te zijn met hun bestaan in de 'broccoli'. Want Brazilië moet wel ongeveer het groenste, bomenrijkste land ter wereld zijn en heeft iets weg van een grote broccoli.

De voldaanheid van de Braziliaan blijkt ook uit het feit dat hij zijn talen niet spreekt. De economie bloeit, het land danst en swingt en geniet van het bestaan maar Engels, toch de taal die een wereldburger zou moeten spreken: nee hoor. Het maakt hem niet uit om met handen en voeten duidelijk te maken wat hij bedoelt. Ze hebben de naam briljante voetballers te zijn en de vrouwen zijn, als je op het carnaval in Rio afgaat, allemaal mooi en verleidelijk. Dat is natuurlijk helemaal niet waar. De meesten kunnen net als de rest van de wereldbevolking helemaal niet voetballen en er lopen ook heel veel modale en pokdalige vrouwen rond, maar toch lijken hun succesnummers op hen allemaal af te stralen. Ze zijn bijna zonder uitzondering vriendelijk en je vraagt je af of ze wel echte structurele zorgen kennen. Zou er bijvoorbeeld een soort nationale vijand zijn, Argentinië misschien, dat heel andere, veel minder relaxte Zuid-Amerikaanse land? Zouden ze last hebben van sociale onrust, terrorisme? Het laatste niet, lijkt me. De islam is hier helemaal afwezig en deze gunst, aan dit deel van de wereld geschonken omdat Brazilië tot voor kort een land was waar je niet om economische of politieke redenen naartoe emigreerde, draagt bij aan de ontspannen sfeer. De hangjongeren hier, ruim voorradig overigens in een land waar het ook 's avonds om elf uur nog twintig graden is, zijn van eigen makelij, wat een heel stuk scheelt. Ook de meisjes vinden ze leuk, zodat ze niet aan het misdrijven en beroven slaan.

We hebben het nu over de Brazilianen die in dorpjes en kleine stadjes wonen, of gewoon ergens wild in de broccoli en die geen last hebben van rijk en arm omdat ze allemaal ongeveer hetzelfde verdienen en geen sjieke buitenwijken kennen. In de stad ligt het natuurlijk heel anders. We lopen door de Midway Mall van Natal, ongeveer even groot als Amsterdam. Het is een winkelcentrum zoals alle andere ter wereld, gevuld met min of meer bemiddelde consumenten op zoek naar een Adidas of een Benetton. Hier woont de Braziliaanse wereldburger die zich in geen enkel opzicht onderscheidt van zijn soortgenoten in Nederland en Amerika. Spannend is het niet. De Braziliaan in kort broekje en blote bast die op z'n veranda tv kijkt, lijkt er ook niet erg naar te verlangen. En dat is maar goed ook. 'Avond valt anders op het land', dichtte Drummond de Andrade. Daglicht ook.